

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ОСВІТИ, НАУКИ ТА ІННОВАЦІЙ

Р І Ш Е Н Н Я

До протоколу № 25
від 21 лютого 2020 року

**Про проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів
України щодо навчання державною мовою в закладах освіти
(реєстр. № 2362 від 31.10.2019)**

Розглянувши проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо навчання державною мовою в закладах освіти (реєстр. № 2362 від 31.10.2019), поданий народним депутатом України М.Бужанським, Комітет зазначає наступне.

Законопроектом пропонується внести зміни до законів України “Про забезпечення функціонування української мови як державної” та “Про освіту”, якими надати право особам, які належать до корінних народів, національних меншин України і розпочали здобуття загальної середньої освіти до 1 вересня 2018 року мовою відповідного корінного народу чи відповідної національної меншини України, продовжують здобувати таку освіту до 1 вересня 2023 року відповідно до правил, які існували до набрання чинності цим Законом, з поступовим збільшенням кількості навчальних предметів, що вивчаються українською мовою.

Згідно з Висновком Комітету з питань бюджету від 18.12.2019, законопроект має вплив на показники бюджетів: може призвести до збільшення видатків державного та місцевих бюджетів.

Згідно з висновком Головного науково-експертного управління Апарату Верховної ради України від 20.02.2020, зауваження щодо надання в контексті вищезазначених положень особливого правового статусу та виділення в чинному законодавстві категорії осіб, які належать до національних меншин, мови яких є офіційними мовами Європейського Союзу, висловлювалися неодноразово.

До офіційних мов Європейського Союзу належать: англійська, болгарська, грецька, данська, естонська, ірландська, іспанська, італійська, латиська, литовська, мальтійська, нідерландська, німецька, польська, португальська, румунська, словацька, словенська, угорська, фінська, французька, хорватська, чеська, шведська мови. У той же час, за даними останнього Всеукраїнського

перепису населення 2001 року, на території України проживали представники понад 130 національностей і народностей, зокрема (у відсотках): українці – 77,8; росіяни – 17,3; білоруси – 0,6; молдавани та кримські татари – по 0,5; болгари – 0,4; угорці, румуни та поляки – по 0,3; євреї, вірмени, греки, татари – по 0,2; цигани, азербайджанці, грузини, німці, гагаузи – по 0,1; інших національностей – 0,4.

У зв'язку з цим, Головне управління вважає, що чинні норми, до яких в проекті Закону пропонується внести зміни, ставлять у нерівне положення таких осіб, а тому можуть бути кваліфіковані як дискримінаційні. Крім того, чинні положення не враховують норм Конституції України, в яких особливого статусу для офіційних мов Європейського Союзу не передбачено. Зокрема, відповідно до ч.ч. 3, 4, 5 ст. 10 Основного Закону України в Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України; держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування; застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законом. У цьому контексті доцільно звернути увагу на те, що Україна ратифікувала декілька міжнародних договорів про захист прав людини, які забороняють дискримінацію за мовною ознакою, зокрема: Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод (ст. 14), Протокол № 12 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (ст. 1), Європейську соціальну хартію (переглянута) (ст. "Е"), Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (ст. 26), Міжнародний пакт про соціальні, культурні та економічні права (ст. 2). На необхідність усунення дискримінації між офіційними і неофіційними мовами ЄС звертається увага і у висновках Європейської комісії за демократію через право (Венеціанська комісія) від 8-9 грудня 2017 року № 902/2017 щодо положень базового Закону України "Про освіту" від 5 вересня 2017 року та від 6-7 грудня 2019 року № 960/2019 щодо Закону України "Про забезпечення функціонування української мови як державної".

Таким чином, на думку Головного управління, встановлення єдиного перехідного періоду щодо учнів всіх корінних народів або національних меншин України відповідатиме положенням Конституції України щодо проголошення України правовою державою (ст. 1), забезпечення відповідності законів Основному Закону України (ст. 8), гарантування рівності конституційних прав і свобод громадян України (ст. 24).

Комітет відзначає, що Верховна Рада України на виконання рекомендацій Венеційської Комісії у Прикінцевих положеннях Закону України "Про забезпечення функціонування української мови як державної" внесла зміни до Прикінцевих положень Закону України "Про освіту", якими видовжила на 3 роки до **1 вересня 2023 року** спеціальний перехідний період, передбачений у Прикінцевих та перехідних положеннях цього Закону, **для осіб, які належать до національних меншин України, мови яких є офіційними мовами Європейського Союзу**, і розпочали здобуття загальної середньої освіти до 1 вересня 2018 року мовою відповідної національної меншини. Такі особи продовжують здобувати таку освіту відповідно до правил, які існували до

набрання чинності цим Законом, з поступовим збільшенням кількості навчальних предметів, що вивчаються українською мовою.

Натомість **особи, які належать до корінних народів, національних меншин України** і розпочали здобуття загальної середньої освіти до 1 вересня 2018 року мовою відповідного корінного народу чи відповідної національної меншини України (крім осіб, зазначених вище), до 1 вересня 2020 року продовжують здобувати таку освіту відповідно до правил, які існували до набрання чинності цим Законом, з поступовим збільшенням кількості навчальних предметів, що вивчаються українською мовою.

Запропонована в Законі України “Про освіту” модель здобуття освіти дітьми з національних меншин передбачає, що представники національних меншин, мовами яких є мови Європейського Союзу, відповідно до частини 4 статті 7 Закону України “Про освіту”, матимуть можливість навчатися рідною мовою на всіх рівнях загальної середньої освіти:

у початковій школі – навчання з усіх предметів відбуватиметься рідною мовою, а державна мова вивчатиметься як предмет;

у гімназії як базовій школі (5-9 класи) – поступово, в міру готовності учнів за рівнем володіння державною мовою, буде запроваджуватися з деяких предметів двомовне навчання або навчання державною мовою;

у ліцеї як старшій школі (10-11 класи) – буде збільшено частку предметів, під час вивчення яких використовуватиметься білінгвальне навчання або навчання державною мовою.

Межі співвідношення навчального часу, під час якого вивчення предметів здійснюватиметься рідною і державною мовами на різних рівнях навчання, визначається в Законі України “Про повну загальну середню освіту”. Конкретні ж співвідношення навчального часу та перелік предметів, на яких здійснюватиметься білінгвальне навчання і навчання державною мовою, будуть визначати самі школи у визначених Законом межах.

Реалізація такої моделі навчання дітей з національних меншин має призвести до суттєвого підвищення рівня їх володіння державною мовою та розширення змісту і обсягу прав і свобод, якими вони спроможні будуть скористатися як громадяни України.

У Законі України “Про повну загальну середню освіту” зазначені моделі деталізовані та полягають у такому:

1) перша модель – з 5 класу діти, які належать до кримськотатарського народу, в базовій середній і старшій школі навчатимуться кримськотатарською мовою поряд з державною мовою без визначення обсягів;

2) друга модель – з 5 по 9 класи діти, які належать до національних меншин, чії мови є офіційними мовами Європейського Союзу, можуть здобувати загальну середню освіту рідною мовою поряд з державною у співвідношенні 60% рідною, 40% державною. У старшій школі ці ж діти вивчатимуть предмети рідною мовою поряд з державною у співвідношенні 40% рідною і 60% державною. У межах цих відсотків школи самостійно визначатимуть у своїй освітній програмі на основі консультацій з місцевою громадою (батьками,

дітьми, вчителями), якою мовою викладати той чи інший предмет (рідною чи державною);

3) третя модель – з 5 класу діти, які належать до національних меншин, чий мови не є офіційними мовами Європейського Союзу, зокрема російська, навчатимуться рідною мовою поряд з державною у співвідношенні 20% рідною, 80% державною. Російська мова належить до однієї з українською мовної групи, тому представникам російської національної меншини легше опанувати українську мову на достатньому рівні, щоб здобувати загальну середню освіту цією мовою з 5 класу. Так, вивчаючи предмети українською і водночас продовжуючи вивчати російську як предмет, діти зможуть на якісно високому рівні оволодіти одразу обома мовами – і українською, і російською.

Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій **в и р і- ш и в:**

1. Підтримати рішення підкомітету з питань загальної середньої, інклюзивної освіти та освіти на тимчасово окупованих територіях та, з питань своїх предметів відання, рекомендувати аби проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо навчання державною мовою в закладах освіти (реєстр. № 2362 від 31.10.2019), поданий народним депутатом України М.Бужанським був винесений на розгляд Верховної Ради України у першому читанні для визначення народних депутатів України шляхом голосування щодо того чи іншого рішення згідно з частиною першою статті 114 Регламенту Верховної Ради.

2. Направити це Рішення Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики, визначеного головним з підготовки даного законопроекту.

3. Контроль за виконанням цього Рішення Комітету покласти на Голову Комітету С.В. Бабака.

Голова Комітету

С.В. Бабак